

MAGYARSÁGTUDOMÁNYI FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

LYMBUS 2016

Tartalom

- 7 FARKAS FLÓRA
Leonhard Huntpichler: *Epistola ad Dionysium cardinalem ac archiepiscopum Strigoniensem*
- 29 SZILÁGYI EMŐKE RITA
Oláh Miklós levele Lady Lisle-hez, Boleyn Anna udvarhölgyéhez
- 37 DOMOKOS GYÖRGY–MÁTYUS NORBERT
Antonio Mazza és Buda ostromáról írott jelentése
- 77 PALOTÁS GYÖRGY
Moderni temporis oratio ad Deum.
Verancsics Mihály 1566-os (?) törökellenes imádsága
- 83 HÁMORI NAGY ZSUZSANNA
Források Bethlen Gábor két francia diplomatájáról és uralkodása utolsó éveiről (1626–1633)
- 113 JENEY-TÓTH ANNAMÁRIA
Kolozsvár adózása az 1630-as években
- 163 BUBRYÁK ORSOLYA
Nyáry Krisztina hozománya. Források az Esterházy-kincstár kialakulásához
- 191 BUJTÁS LÁSZLÓ ZSIGMOND
Gyulai Ferenc és Donáth János bécsi követjárása – Újabb adalékok Apafi Mihály holland kapcsolataihoz (1687)
- 239 JANKOVICS JÓZSEF
Bethlen Miklós levelei Ferdinand Bonaventura Harrachnak, I. Lipótnak és ismeretlennek (1699–1703)
- 259 NAGY ANDOR
Thököly Imre epitáfiumai Joseph Trausch kéziratgyűjteményében

- 265 ZVARA EDINA
Trenk Frigyes magyar nyelvű kiadatlan politikai röpirata
- 283 VADERNA GÁBOR
Gróf Dessewffy József a sajtószabadságról és a cenzúráról
- 319 LIPTHAY ENDRE
Gróf Mikó Imre és felesége, Rhédey Mária grófnő levelezése
1848-ból
- 343 RÓZSAFALVI ZSUZSANNA
Schöpflin Aladár levelei Dutka Ákosnak
- 351 HAMERLI PETRA
Adalékok Rothermere revíziós kampányának fogadtatásához:
a sajtómágnás és Eduard Beneš levélváltása olasz szemmel
- 367 BUZA JÁNOS
Berlász Jenő gyászbeszéde dr. Kováts Ferenc egyetemi tanár
ravatalánál (Elhangzott 1956. november 13-án a Farkasréti
temetőben)
- 371 GILÁNYI MAGDOLNA
„Álmomban Mindszenty bíboros ténykedett...
én is ott voltam.” Bőle Kornél O. P. 1956-os naplója
- 387 SIMON ZSUZSANNA
Vita Az ember tragédiája falanszter-jelenetéről
az MTA Irodalomtörténeti Intézetében
- 429 K. LENGYEL ZSOLT
Műhelynapló egy bajorországi magyar hagyatékárban

Bethlen Miklós levelei Ferdinand Bonaventura Harrachnak,
I. Lipótnak és ismeretlennek
(1699–1703)

Bethlen Miklós erdélyi kancellár 1702. július 28-án több célja között legfőképpen azért indult Bécsbe, mert: „Látván édes hazámnak utolsó testi-lelki veszedelmére való botor-kázását, orvosolni akartam.”¹

Önéletírás-beli véleménye szerint Franz Ulrich Khinski² halálával a bécsi udvar nomenklatúrájában Erdély és önmaga is jelentős jóakaróját veszítette el erre az időpontra. Khinski felelősséget érezve és szimpátiával figyelt az erdélyi eseményekre, követte azokat, s hallgatott az onnan érkező híradásokra és véleményekre, s vele is kollegiálisan viselkedett. Igyekezett a kis fejedelemség érdekeit megjeleníteni és képviselni az udvarban, segítette őt eligazodni az udvari élet labirintusának elkerülendő vagy elkerülhetetlen veszélyei közt.

Nem folytatódott azonban ez így a „jámbor emlékezetű”, „nagy bölcs miniszter” halála után, utóda, Ferdinand Bonaventura Harrach³ tevékenysége folyamán. Bethlen Miklós határozottan elégedetlen volt Erdély érdekeit negligáló elnöki munkájával, illetve személyes viszonyuk megítélésének kérdésében. Vele már meggyűlt az erdélyi kancellár baja, őszinteségét is megkérdőjelezve, képviseleti értékét is alacsonyabbra taksálta elődjénél, sőt, nem is nagyon finomkodó fogalmazásával szólva, korrumpálhatósága kielégítésének elhalasztását saját, csakis önmaga hibájaként róta fel magának. Még a császár is sokszor óhajtotta vissza Khinskit, mivel mindenki szerint „...annyira vagyok Harrach Kinskitől, mint Makó Jeruzsálemtől”, jóllehet a konferenciaelnök, míg Teleki Mihály és Bethlen Miklós támogatójának bizonyult magánügyeik intézésében, addig az állami-, gazdasági- és közügyekben nem mutatott komoly aktivitást. Bethlen nagy reményekkel átadott *Penetralia* című politikai tervezetét sem juttatta el kellő időben és véleménnyel a császárhoz: „A Penetráliát, mindenek és a császárnak való beadás előtt, nagy reménységgel kezébe adám, harmadnapig tartotta, olvasta-é, mit csinált néki, ő tudja; osztán visszaadá és igen tepide, ne dicam frigide, monda: jó; det vestra illustrissima dominatio caesari et postea videbimus. Teljességgel nem láttatott semmit is, noha

* A szövegek másolatát Fazekas István bocsátotta rendelkezésemre, köszönettel tartozom érte, ugyancsak köszönet illeti Karafiáth Juditot a francia levelek gondozásáért és Lengyel Rékát a latin levelek regesztáinak elkészítéséért.

¹ Bethlen, 1955, II, 86.

² Khinski, Franz Ulrich (1634–1699. február), cseh főkancellár, az udvarban a külügyek szakértője, magyar indigéna, 1687-től haláláig a Ministerialkonferenz in rebus Transylvanicis elnöke.

³ Harrach, Ferdinand Bonaventura (1637–1706), császári főudvarmester, rangidős miniszter, 1699 és 1705 között a Ministerialkonferenz in rebus Transylvanicis konzervatív elnöke.

praesens rerum Transsylvanicarum, szorgalmatoskodni az erdélyi dolgokon; mintha Amerikában vagy Utopiában volna, egy derék tudakozását vagy realis discursusát róla nem hallottam, azért-é, hogy ott mindent jól lenni hitt, –. Mondá is többi között egyszer: Comes Kinski multa fecit etiam per se; et etiam scripsit saepe in Transsylvaniam; possem et ego facere et scribere, sed nolo.” Valószínűleg Harrach konferenciaelnökségének köszönhető az is, hogy – Khinskivel ellentétben – az erdélyi udvari kancellária képviselőjét nem hívták meg többé a Ministerialkonferenz tárgyalásaira: vagy az udvarban terjengő hírekből, vagy csak utólag értesülhettek Erdélyt illető határozataikról.

„Látván Harrachnak nagy lethargiáját és megértvén, hogy az ő állapotjához képest sokja nincsen, és nem szidja meg az adomvári embert, gondolám, hogy loco spiritus salis ammoniaci adhibeáljak excitatoriumot az orra alá, spiritum auri potabilis. Igírem azért néki egy kis franciául írt levélben (mert szemben átalottam, más által nem mertem), hogy csak gyógyítsa meg ez által a commissio által [ti., amelynek kiküldését, hogy a kaotikus erdélyi gazdasági és közigazgatási rendellenességek feltárására kerüljön sor, s a császár dicsőségére s Erdély üdvére tétessenek meg a megteendő, javíttassanak ki a kijavítandók (J. J.)] Erdélyt, 1. hogy a gubernium ad mentem diplomatis et Kinskii, melyről másutt eleget írtam, reformáltassék; 2. a cameralis commissio és idegen tiszték amoveáltassanak; 3. a generalis commendans abstineat se politicis et diaetis, és a rettenetes discretioja módoráltassék; et reliqua corrigenda corrigantur; ex parte regni bizonyosan szerzek én néki kétezzer, és a fiának (ki Hatschir Hauptmann vala és én javallottam, hogy maga képében commissiois hujus praesensnek küldje azt bé) ezer aranyat; és csak a reformata religio justa praetensioit de beneficis et Debrecen vigye végbe, ismét a parte religionis ezer aranyat adok néki, mint annak főkurátora; és mindezekről úgy obligálom magamat, hogy megnyughatik rajta. Nékem úgy tetszett, hogy ez a sternutatorium alkalmas sok opiumot is excutiál, tett is valamit, mert azután beszéllett keveset vélem arról a commissióról, hogy az ő fia nem arra való, mert az olyan munka nagy, derék, maturus embert kíván, de hiszen csak a császár küldené kezéhez azt az írást, meglátnók aztán a többit. Úgy hiszem, ha a császár reá áll és őreá bízza vala, meglészen vala...”

Az erdélyi kancellár 1702-es bécsi magáncélú utazása alkalmából, természetesen és jelleme szerint nem kerülhette el, hogy közügyeket is tárgyaljon, intézzen, ekkor találkozva először Harrachhal: „Mikor feljövék és akkori primus minister et deputationis Transsylvanicae praesessel, Harrachhal szembe lők, igen kedvesen és nagy becsülettel láta, deákul, németül, franciául is sokat beszéllett és monda: Ego ad conferentias Transsylvanicas semper curabo vocari vestram illustrissimam dominationem.”⁴ De aztán soha nem hívták meg Bethlent a Ministerialkonferenz üléseire, mialatt Bécsben tartózkodott. Sem őt, sem helyettesét, az állandó jelleggel Bécsben tartózkodó Kálnoki Sámuel. A napjainkig ismeretlen *Penetralia Transsylvaniae* című memorandumának tartalmára pedig a *Sudoris et Cruces Nicolai comitis de Bethlen* címmel számon tartott latin nyelvű röpiratában enged következtetni, amelyben az általa kifogásolt felfordult közigazgatási-kormányzási, valamint az ő személye, hivatali működése és birtokszerzé-

⁴ Az idézetek helye és szövegkörnyezete: BETHLEN, 1955, II, 85–93.

sei problémáiról kívánja az udvart tájékoztatni: „Hát ez a romlottság volt az, amit aláza-
tos emlékiratomban Penetralia címmel 6 évvel ezelőtt orvoslás végett írásban és szóban
a legőszintebben előadtam a császárnak és királynak, Harrach salmi hercegnek [!],⁵
Caunith,⁶ Mansfeld⁷ és Buccellini⁸ minisztereknek, ami a legvégzetesebben siettette
bukásomat, tudja ezt és ezen szánakozik a haldokló Erdély.”⁹

Források

Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv,
Familienarchiv Harrach. Ferdinand Bonaventura Harrach. Biographica,
Siebenbürgische Konferenz 1699–1704. Kt. 344. Kt. 345.

1.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak (Bethlenszentmiklós, 1699. április 12.)

*Azt a kérését ismétli meg, amelyről korábbi levelében már írt: saját magát és a levelet átadó
Szentkereszti Andrást (mint hű alattvalót) a császári felség pártfogásába ajánlja. Bethlen
kész bármiféle megbízatás teljesítésére, ha másban nem veheti is hasznát, annyiban biztosan,
hogy nyilvánosan a császár szószólója lesz.*

Excellentissime Domine, Domine et Patrone Gratosissime.

Uti in demissis meis 5a praesentis datis Vestrae Excellentiae gratoso favori me cum
omni submissione insinuavi, ita nunc etiam per praesentes, & earum Exhibitozem Ge-
nerosum Dominum Andream Szent-Kereszti,¹⁰ me et mea in Augusta Aula Ejusdem
patrocinio impense recommendo, & demisse rogo dignetur me Servorum Suorum nu-
mero adscribere, et me suis gratosis mandatis honorare, et si ad alia forte inutilis et in-

⁵ Elírás, a salmi (salmiensis) Karl Theodor Otto Salm herceg volt, aki sikeres katonai pályafutás után 1685-
ben titkos tanácsos és első miniszteri posztot kapott. Bethlen neki is adott memorandumából.

⁶ Kaunitz, Dominik Andreas (1655–1705), cseh arisztokratacsalád sarja, jelentős külpolitikai eredmé-
nyek fűződnek nevéhez, birodalmi alkancellár 1698-tól haláláig, a titkos konferencia minisztere.

⁷ Mansfeld-Fondi, Heinrich 1694 és 1701 között főmarsall, 1701-től 1703-ig a Haditanács elnöke, majd
1705-ig főkamrás.

⁸ Buccellini, Julius Friedrich (megh. 1712), osztrák udvari kancellár, 1687-ben honfűsítjük Magyarorszá-
gon, a Ministerialkonferenz tagja.

⁹ BETHLEN, 1987, II, 1222. *Sudores et Cruces Nicolai comitis de Bethlen*, in: BETHLEN, 1987, II, 1181–
1234.

¹⁰ Szentkereszti András (megh. 1736), ügyvéd, Magyarországról került Erdélybe, a bécsi erdélyi udvari
kancellária református titkára, később ítélőmester, tanácsos.

habilis ero, hoc saltem ingenue promitto, quod meritorum, et praeclarae Famae Vestrae
Excellentiae non fucatus praeco ero,
quin imo studebo constanter manere
Excellentiae Vestrae

Humillimus & Obsequentissimus Servus
Comes Nicolaus de Bethlen

Szent Miklos, 12. Aprilis, Anno 1699.

2.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak (Gyulafehérvár, 1699. szeptember 16.)

Bethlen azt kéri, hogy most, öregkorában, még mielőtt meghalna, Harrach oltalma alatt állva begyűjthesse a jóindulatú császári kegy gyümölcsét, hogy ne járjon úgy, mint az a szerencsétlen ember, akinek Zsigmond császár¹¹ felajánlott egy arannyal és egy ólommal teli edényt, és az az utóbbit választotta.

Felhívja Harrach figyelmét, hogy ha Bécsben hallana valamit a közte és Apor István közötti konfliktusról, tekintse azt magántermészetű ügynek, se pedig az ő (Bethlen) vigaszául szolgáló császári rendelet végrehajtása késleltetésének. Ezzel kapcsolatban jelenleg nem kér beavatkozást, de ha a dolgot nem tudnák megoldani, és a császár elé kerülne, tudjon róla.

Excellentissime Domine, Domine et Patrone Gratosissime.

Cogor per praesentes Vestrae Excellentiae memoriam humili cum fiducia refricare, & cum omni possibili demissorum meorum obsequiorum oblatione rogare, ut benignissimarum Caesarearum Resolutionum fructus, mihi tandem in Senectute ante obitum colligere per partocinium Vestrae Excellentiae liceat, ne sim secundus illi infelici Famulo, cui Sigismundus Imperator olim duo Vascula, alterum auro, alterum plumbo plenum obtulerat, et ille miser hoc ultimum elegerat.

Humillime etiam innuere cogor, Quod si forte Fama malum quo non aliud att. [?] alicujus inter me et Dominum Comitem Apor¹² contentionis auram Viennam detule-

¹¹ Zsigmond (1368–1437), német-római császár, német, magyar, cseh király.

¹² Apor István (1638–1704), az önálló fejedelemség idején Csík-, Gyergyó- és Kászonszék főkirálybírája, portai követ, tanácsúr. A guberniumi korszak kincstartója. Harcos katolikusként a református érdekvédő Bethlen Miklós legfőbb ellenfele; gazdasági ügyekben peres társa. Itt egy éveken át húzódozó per, a tordai malom vitája miatti – Apor a tizedrészére igényt tartott – elhidegülésre történik utalás. Az egész malmot erőszakkal elvették Bethlentől 1697-ben: „Ó, micsoda története van ennek a malomnak! Mennyi jogi hanyagság, mind az alsóbb megyei széknél, mind az ítélőtáblánál, erőszak, hamis tájékoztatás az udvarhoz, Apor grófnak a kormány nyílt színe előtt hazudozásig menő acsarkodásai, marakodásunk egymással, amiből halálos ellenségeskedés keletkezett, [...] A császári udvar azonban leleplezte e sok visszaélést, és ugyanezen generális útján néhány évnyi veszteségem után visszaadta nekem a malmot. A per a táblánál

rit, dignetur Vestra Excellentia scire, quod illius materia est privata, nempe retardatio Executionis Caesareorum Decretorum in mei consolationem datorum, nec volo ut quidquam mihi in hoc passu, sed si res hic adjustari non posset, et ad Aulam veniret, Informationi Gubernii ut credatur, oro. Et his Vestram Excellentiam Divinae tutelae commendo, et maneo ejusdem Excellentiae Vestrae

Demisse obsequentissimus Servus
Comes Nicolaus de Bethlen

Albae Juliae, 16ta Septembris, Anno 1699.

3.

Ismeretlenek (Bethlenszentmiklós, 1699. november 4.)

Mentegetőzik az alkalmatlankodásért és a rossz franciaságért.

Biztosítja engedelmességéről.

Arra kéri Excellenciás urat, hogy ne az emberektől akarjon információkat szerezni Erdély közügyeiről, mert az emberek általában hízelgők vagy gyengék, vagy érdekeiket nézik, vagy túlbuzgók, vagy elfogultak, hanem a diplomát, a császári határozatokat és az ország törvényeit nézze.

Őt magát tekintve se az emberek beszámolóit vegye figyelembe, hanem azokat a tetteket, melyeknek ő Isten akaratából eszköze már 13 éve, amióta Őfelsége Erdélyt birtokolja. A legboldogabb lenne a világon, ha ő Császári Felsége néhány jó szót szólna az érdekében az Excellenciás úrnak, mert a nagy miniszterek és tábornokok halála után kevesen vannak, akik olyan jól ismernek őt, mint Őfelsége. Egy nemrégiben hozott királyi döntés csökkeneti vagyonát és reményeit, erről a levél átadója, Szentkereszti be fog számolni.

Kéri Excellenciás urat, találjon módot arra, hogy helyreállítsa becsületét. Szentkereszti és Weissenberg uraktól kaphat információkat.

Emlékezteti az 1690-es évre, amikor mint hűséges alattvaló, elhagyta feleségét, gyermekeit és javait, és ezer veszély közepette egyedül ment Bécsbe a haza javát szolgálva.

Mon Seigneur.

Je pourrois bien craindre, que Vostre Excellence ne prenne pas de manuisse part la hardiesse d'un homme par son malheur, et a cause des grands voyages et Negotiations de Vostre Excellence inconnu a elle, se serv pourtant d'une langve jadis pen appreise, et trepublie de luy, mais l'encouragement des certains Amys, et sur tout la Bonte de Vost-

függőben van. Miképp hiúsította meg a határozatot Apor gróf, megmaradt a tordai malom iratai között. Rákóczi pedig mostanában elrabolta és hűtlen igénylőknek adta, így ez is egyike az én eme összeesküvésből származó veszteségeimnek.” BETHLEN, 1987, II, 1213–1214.

re Excellence m'ostent toute cette crainte lá, et me persuade ut, qu'encore que Vostre Excellence il trouuera des fautes non seulement dans la langve, mais d'inportunit e aussi, sa douceur gracieuse pourtant les excusera.

Je m'attache doncq aux mains gracieuses de Vostre Excellence, et le plus humblement que je puis, les baisant, je la prie avecqu tout le respect, et obeissance imaginable que Vostre Excellence me daigne de faire cette grace lá.

1. Si j'ose parler au premier Ministre de l'Empereur comme un Conseiller de mesme Majesté quoy qu' indigne de l'Etat ou affaires publiques de Transylvanie, je prie Vostre Excellence, qu'elle se veuille informer d'elles, non tant par les hommes, qui sont ordinairement de plus grande part ou flatteurs, ou foibles, ou Interessez, ou trop zelants, et partiaux, quant et plus par le Diplome,¹³ et Resolutions Imperiales ja faicetes, et Loix escrites de nostr Pays; Lesquels ne peuent faillir, et bien observez maintiendront la Transylvanie dans la Loyaute vers la Maison Auguste comme l'Autriche mesme.

2. Pour ma chetifre personne aussi, Vostr Excellence ne croy pas tant au rapports des hommes, (d'ont j'ay fort peu d'Amys, ou qui me connoissent) quant aux Actes, d'ont Dieu m'a uo [...] estre Istrument ou moyen depuis 13. ans, que sa Mayeste tient la Transylvanie. Et en verite je m'estime rois le plus heureux du Monde, si la Majeste Imperiale s'abaisseroit jusques a dire trois ou quatre mots a Vostre Excellence de moy car après la mort des ces grandes Personnages Ministres et Generaux qui me connoissoit, je croy, qu'il y a peu des grands, qui me connoisse tant que sa Majeste, d'ont j'ay reecues mille graces, desquelles l'ineestimable Gage est l'Asseurance soubs sa Main et Cachet Secret, mais l'envie du monde m'ampache d'enqueullir les fruicts j'usques an jour de'hui. Et qui me touche plur fort, d'une des Resolutions Royales pas long temps fautes je voy reculer ma fortune et Epperances, d'ont des particularitez Vostre Excellence se'daignera informer par le Presenteur de cette-cy Sieur Szent Keresti.

Je prie Vostre Excellence tres-humblement, qu'elle trouue quelque moyen de ma Consolation touchant ce point la, et quelque restablissement de mon honneur Ce qu'est assez ais e affaire, si Vostre Excellence se donnera du temps a s'informer bien de mes Memoires escrites a Sa Majesté tant du Publiquant de mes Interests particuliers, d'ont le nomm e Sieur Szent Keresti et Messieurs de Weissenberg¹⁴ ont parfaicte connoissance.

J'asseure Vostre Excellence, que si elle m'honorera de ses Commandements elle me trouuera vers sa Majesté le mesme, qu'ils m'ont trouué tou jour ses Devanciers les Grands Ministres, et l'Empereur mesme, C'est a dire Un Loyal Sujet qui l'Anno, 1690. a laiss e a l'abandonne sa Femme, Enfants et Biens alors quand le Turc et T ok oly estoit victorieux par tout; et par mille dangers est all e seul a Vienne pour y chercher des moyens du maintenant de sa Patrie, (ou il n'y avoit alors aucun chef) pour sa Majeste et la Chrestienet e.

¹³ Bethlen itt az 1690-es  un. Diploma Leopoldinumra utal, melyen  o munk alkodott az udvar k epvisel oivel, a császár pedig elfogadta azt, s  igy siker ult a v als aghelyzetben stabiliz alni Erdély sors at.

¹⁴ Weissenberg, Johann Theodor, a Cseh Udvari Kancell aria tan acsosa  es titk ara, Khinski politik aj anak f o t amogat oja.

Et pour la personne de Vostre Excellence, comme j'ay este a son Predecesseur dans la Charge du President de Transylvanie, je resteray en toute naifveté.

Monseigneur

De Vostre Excellence

Tres humble et tres obeissent Valet

Comte Nicolas de Bethlen

a Szent Miklos, re de 4. du 9bre, l'An 1699.

4.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak
(Torda, 1699. december 27.)

Jókívánságait fejezi ki a jubileumi évre vonatkozóan, azt kívánja, hogy sokszor legyen alkalma Harrachot felköszönteni.

Excellentissime Domine Domine mihi Colendissime et Patrone Gratosissime.

Quandoquidem laetus ille toti Mundo Dies illuxit, quando Angeli Gloriam Deo in Coelis, et Pacem ac benevolentiam hominibus in Terra per Servatoris Nativitatem restitutam deprædicant. Et quidem iste Dies per benignissimorum Siderum, Pacis nempe Christiano Orbi redivivæ, et magni etiam Jubilæi Anni conjunctionem magis ac magis serenatur. Ideo mearum tenuium partium est, inter tot maximorum gaudiorum materias Vestrae Excellentia per præsentis aggratulari, ac infinitas Deo horum omnium benignissimo Authori gratias agere, quod Vestram Excellentiam per Vitæ, Valetudinis, ac Honorum et Fortunarum florentem statum, illorum gaudiorum participem facere dignatus sit. Et me quoque pro meo humili statu horum complicem hoc etiam titulo esse voluerit, ut Vestrae Excellentia congratulari possim. Quod uti cum debita Excellentissimæ Vestrae Personæ et meritis reverentia, et ex mea parte cum ingenuo candore facio, ita simul ardentissimis ac humillimis precibus Divinam illam gratiam imploro, ut Vestrae Excellentia gaudiorum istorum non tantum de præsentis sua benedictione coronet, sed ad multos etiam sequentis Saeculi novos Annos continuet, peremet, et tam in Persona quam in Illustrissima Domo et Posteritate continuet, et suis beneficiis cumulet. Mihi vero simul occasiones largiatur, quarum medio pro exilitate mea restari possim, et voce et re ipsa, quod sim constanter

Excellentia Vestrae

Demisse obsequentissimus Servus

Comes Nicolaus de Bethlen

Datum Tordae, Die 27. Decembris, Anno 1699.

5.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak (Torda, 1700. január 7.)

Harrach november 28-i leveléből és Szentkereszti elmondásából értesült annak iránta való jóindulatáról, újra ajánlja saját magát és a királyi vigaszra irányuló kívánságát.

Excellentissime Domine, Domine & Patrone Gratosissime etc.

Tam ex gratiosis Vestrae Excellentiae ad me 28. 9bris datis, quam uberius ex informatione Domini Andreae Szent Kereszti intellexi cum debita reverentia, & ad omnem a me possibilem gratitudinem resolutione singularem Vestrae Excellentiae erga me gratiam & propensionem, cui me & mea jam pridem consolationem realem anhelentia desideria uti impense recommendo, ita me ad omne genus possibilia obsequia Vestrae Excellentiae & ejus Inclytæ Domui in perpetuum obligo, & illam divinae Tutelæ commendans maneo ejusdem

Excellentiae Vestrae

Subjectissimus & obsequentissimus Servus
Comes Nicolaus de Bethlen

Torda, 7. Januarij, Anno 1700.

6.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak (Torda, 1700. március 24.)

Ezzel az emlékeztetővel újból felhívja Harrach figyelmét arra, hogy mennyire akadályozza az igazságszolgáltatás menete és a császári jóindulat a tordai malom ügyét, s arra kéri, foglalkozzon vele. Kéri továbbá, hogy vegye pártfogásába Bethlen Jánost.

Excellentissime Domine, Domine & Patrone mihi Gratosissime. etc.

Quantum Iustitiae cursus, & Benignitas Caesarea circa meam personam impediuntur, id humillimum meum ad Suam Maiestatem Memoriale nunc quoque ex necessitate renovatum in negotio Molae Tordensis ostendit, humillime ergo Iustitiae & Gratiae Vestrae Excellentiae causam hanc recommendo. Et insuper ejusdem gratioso Patrocínio de meliori recommendo Comitem Johannem Bethlen meum ex germano Fratre Paulo¹⁵

¹⁵ Bethlen János (megh. 1712 után), Bethlen Miklós testvérének, a nyugati peregrinációt is megjárta, korán elhunyt Bethlen Pálnak a fia. Thökölyhez csatlakozott, külföldre is elkísérte. 1705-ben kijött Havasalföldről és Rákóczi hűségére állt. Bethlen Miklós fontos szerepet játszott hazahívásában és birtokai megmentésében.

nepotem, quidquid Vestra Excellentia in ipsum favoris, & sua Maiestas Clementiae contulerit, in me collatum quasi existimo, & maneo cum syncera gratitudine Excellentiae Vestrae

Humillimus & Obsequentissimus Servus
Comes Nicolaus de Bethlen

Tordae, 24. Martij, Anno 1700.

7.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak
(Gyulaféhérvár, 1700. december 20.)

Újévi jókívánásait fejezi ki, különös tekintettel a századfordulóra.

Excellentissime Domine Domine et Patrone Gratosissime.

Quandoquidem DEUS per saeculorum & annorum uies, Suas erga nos benedictiones renovat, nec quidquam pro immensis beneficiis Suis in redhostimentum a nobis desiderat, nisi ut syncero corde et ore illud Angelicum accinamus: Gloria in altissimis DEO, Pax et Benevolentia hominibus in Terra. Quum ergo hic dies, & simul Decimi Septimi post hunc Cantum saeculi finis, ac decimi Octavi principium illuxerint, mearum partium est Gratosissime Domine cum summo respectu, et favorum ac gratiarum Vestrae Excellentiae in me collatarum recognitione, festivos hos toti Christiano Mundo dies, & Novi Anni initia, Eidem cum omnibus Charissimis aggratulari, ac multos similes a DEO ardentibus votis apprecari. Quod dum facio, simul me ulterioribus ejusdem favoribus commendans maneo Excellentiae Vestrae

Humillimus et Obsequentissimus Servus
Comes Nicolaus de Bethlen

Albae Juliae, 20. Decembris, Anno 1700.

8.

I. Lipót császárnak¹⁶
(Gyulaféhérvár, 1701. március 10.)

Bethlennek már korábban is szándékában állt a király elé járulni, hogy kezet csókolhasson neki és a fejedelemséget az oltalma alá ajánlja, és semmiképpen nem akarta megkezdültni az Erdélyben üléselő küldöttséget, mégis erre kényszerült, mivel a küldöttek között

¹⁶ I. Lipót (1640–1705), 1657-től német-római császár és magyar király.

akkora az egyet nem értés, és az ő személyét is több felől támadják, s úgy tudja, a gyűlésről Bécsben is kedvezőtlenül vélekednek. Arra kéri a császárt, hogy tudhassa, mi az álláspontja az ügyben, hiszen ő maga 15 éve mindig érezte a támogatását, s inkább meghalna, mint hogy bármiben ellenszegüljön vagy ártson neki. A császár előtt ismeretes a Bethlent ért összes baj és kellemetlenség, melyek közepette egyetlen vigasza éppen Lipót támogatása volt.

Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas, Domine Domine Clementissime Benignissime.

Quamquam mihi omnino animus fuit, & est, ut antequam paucos, qui pro aetate mea mihi restant dies claudam, ad Sacratissimae Vestrae Maiestatis dexteræ oscula humillime recedam, & quasi Testamento meam Charissimam Patriam ac Domum benignissimae Vestrae Maiestatis & Augustae Domus protectioni commendem; Nihilominus quod hanc, quae nunc ex Transylvania ad Vestram Majestatem instituitur, Deputationem, Vestrae Majestati publico nomine plene declaratam, nunquam ambiverim, testis est Deus, & Conscientia mea, & omnes qui in hac Diaeta praesentes fuerunt Procures & Status, a quibus invitatus ad illum trahor, praesertim ubi tot Confusiones & dissensiones ac unius atque alterius personalem contra me dictionem video, ac rumores de istius Deputationis etiam Viennae ingratis audio. Quare humillime Vestram Majestatem oro, dignetur me de, Clementissimam Suam hoc in passu voluntate certum reddere, ego enim qui per 15. annos Vestrae Majestatis Serenam semper aciem vidi, si vel minimam offensae Vestrae Majestatis umbram in hac Deputatione, sive quod ad rem ipsam, sive quod ad meam personam subolfecero, mortem mihi praeoptarim, quam Vestram Majestatem vel cogitatione offendere, & simul senectutem meam cum Mundi ludibrio, & perenni moerore in sepulchrum deducere. Quum satis Vestrae Majestati notae sint & hactenus exantlatæ infinitæ meae disgratiæ, in quibus post Deum unica mihi hactenus consolatio fuit, quod me Vestra Majestas per benignissimam Suam Assecurationem illis verbis gratiare dignata fuit, quibus olim Salvator Paulum: Sufficit tibi gratia mea. Quae dum humillime Vestrae Majestati ad pedes pono, simul Eidem perpetuum cum tota Augusta Domo & florens Imperium precor.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Vestrae
Humillimus & Obsequentissimus Subditus & Servus
Comes Nicolaus de Bethlen

Datum Albae Juliae, Die 10. Martij, Anno 1701.

9.

Ismeretlenek (Bethlenszentmiklós, 1701. március 22.)

Hazafüli kötelessége, hogy a nép nevében Excellenciás úrhoz forduljon.

Az ország törvényei szerint az a szokás, hogy három vagy öt évenként a megyék és a székely székek inkvizíciót tartanak az összes útonálló, tolvaj, rabló és egyéb bűnöző fölött. A bírságok beszédésére ez a legjobb alkalom.

Attól tart, hogy a népnek legalább 20-30 ezer forintot kell majd fizetnie, csak azért, mert dohányt ivott [szívott] és vetett, vagyis aki itta, egy-két-három forintot, aki elvetette és művelte, tizenkét forintot fizet egy olyan rendelet értelmében, melyet a néhai Apafi fejedelem idejében, immár több mint huszonöt éve hoztak. Tiltakozott a gubernátornál és Haller kormányzósági tag úrnál, mondván, hogy ezt a rendeletet már visszavonta a nagyok és a kis emberek általános gyakorlata. Ha bűn dohányozni, miért kereskednek vele és fizettettek harmadot érte.

Kéri a címzettet, hogy úgy beszéljenek a kormányzó úrral a kérdésről, hogy az ne értesüljön erről a levélről.

Kéri Excellenciás urat, legyen kegyes. Sárosi János is osztja véleményét.

Azt hallja Bécsből, hogy Harrach őexcellenciája és maga Őfelsége is jónak találta, hogy a Provincia és ő engedélyt kért a látogatásra, ami meg is történt, neki közömbös, kész Őfelségét és a hazát szolgálni, akár itt, akár ott.

Monsieur

Mon devoir et le zèle vers la Patrie m'obligent de présenter en toute confiance cette très-humble requête nom du menu peuple à Votre Excellence.

Selon les loix du pays il y a eu unecoustume, que à chaque trois ou cinque ans les Officiers de tous les Comitats et Chaises des Sicules fassent une generale Inquisition des tous les Malfaiteurs, comme sont les Larrons, voleurs, paillards et toute autre sorte despecheurs; Loix et Coustume fort bonne et louable, si on ny ent adjousté une grande marchandise sous lá masque de Justice, car pour punir et chastier les meschants, les officiers ont toujours plein pouvoir sans cette generale Inquisition aussi, mais pour des certains revenues, qu'on tire des amendes, cette generale Inquisition est plus propre, que les Inquisitions et Procez particuliers, qu'on pratique ordinairement, d'ont se peut informer Votre Excellence, si elle vent, et en verite cela merite bien la curieusesité de Votre Excellence, car c'est une pointe qui touche vivement le peuple, et par cette raison depuis que les Troupes de sa Majeste sont dans le Pays, fort rarement a-on pratiqué pour espargner le pauvre peuple.

Entre autres il y a une chose, à chi si Monsieur le Gouverneur ne mette du remede, comme je l'ay prié devant 4. jours par une lettre que l'ay escrite à la Substitution, je crains que le peuple deboursera jusques à 20/m ou 30/m florins le moins, seulement pour auoir beu et semé de Tabacq, si on les execute comme ils ont dessein de le faire, c'est à dire d'un homme qui l'a beu, un, deux, ou trois florins, qui l'a seme et cultivé 12 florins,

et ce par un Edict, qu'on avoit fait entre les autres Articles au temps du feu Prince Apafi,¹⁷ il y a plus de 25. ans. Mais toute a l'heure qu'on m'en donné part, j'ay remonstré dans la lettre cy dessus nommé a Monsieur le Gouverneur,¹⁸ & Monsieur d'Haller,¹⁹ que cette Article la' est abrogé par la pratique Universelle des grands et des petits. Par le feu Prince et son Successeur le Roy, car si c'est une Crime de prendre du Tabacq, pourquoy permette ton, qu'on traffique avecqu cela, et qu'on en tire de Tricesime pour le Prince, et avecqu beaucoup d'autres raisons j'ay fait voir qu'avecqu bonne Conscience on ne pout punir personne pour cela, qu' est cultivé et avecqu grand gain vendu par tant des Seigneurs, Gentis hommes, et toute sorte des gens du pays.

Je ne doute point, et prie aussi Vostre Excellence, qu' elle traite cette matiere-cy avecqu Monsieur le Gouverneur avecqu' une telle adresse qu'il ne s' <en> apperçoit pas de -- J'asseure Vostre Excellence qui ce sera un grand oeure de Justice, et de Charite, et un grand service de Sa Majeste, si Vostre Excellence sauvera le pauure peuple de ce grand deboursement tout a fait extravagant. Monsieur Jean Scharosi,²⁰ avecqu qui i' ay correspondu, est de mesme advis.

On me mandé de Vienne, que Son Excellence d'Harrach, et mesme Sa Majesté on trouué bon, ce que Vostre Excellence aussi disoit, que la Province, et moy demandions licence de sa Majeste pour l'aller voir, ce qui est desia fait, l'esvenement monstrerale temps, pour moy j'en suis indifferent, et prest a servir mon Maistre et ma Patrie icy, ou lá.

Copendant je me recommande aux bonnes graces de Vostre Excellence, et luy souhaitant des tres heurus ex Pasques reste a jamais
De Vostre Excellence

Tres humble tres addonné et tres obeissent Servietur
Comte Nicolaus de Bethlen

Szent Miklos, 22. du Mars, l'an 1701.

10.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak (Gyulafehérvár, 1701. szeptember 24.)

Bethlen levelének kézbesítője korábban továbbította Harrach utasítását a Guberniumnak a tordai malom helyreállításáról, ezért nagyon hálás, mégis nehéz helyzetben van. Kéri Harrachot, hogy segítsen neki az ötödik éve tartó pereskedés tisztázásában, ahogyan erre korábban már Rabutin is kérte. Bethlen nem tudja ezt másként értelmezni, mint hogy szándékosan akadályozzák a császár által is jóváhagyott jogának érvényesítésében, a Gubernium ülésén ugyanis jelen volt a gubernátor, a hét tanácsos, ő maga mint

¹⁷ I. Apafi Mihály (1632–1690), 1661-től török segítséggel haláláig Erdély fejedelme.

¹⁸ Bánffy György (1661–1708), Fehér, Kolozs és Doboka főispánja, Erdély első kormányzója.

¹⁹ Haller István (megh. 1710), Torda vármegye főispánja, tanácsos, majd a gubernium elnöke. Bethlen ellenfele, mert a Teleki Pál kontra Haller István perben, amelyet Lónya birtoklásáért folytattak, az előbbi mellé állt.

²⁰ Sárosi János (megh. 1703), 1691-ben ítélmester, Erdély főcommisáriusa, a gubernium tanácsosa.

kancellár, a kincstárnok, az elnök, báró Haller, Keresztesi Sámuel, Sárosi János, Torockai Mihály és Konrád Sámuel (Naláczai István és Sachs János betegség miatt távolt maradt). Noha Torockai gyengélkedett, de a városban volt, így szavazatát tudta adni, s ő egyébként sem szegülne szembe a császári paranccsal, hiszen saját kárán tanulta meg, hogy ez mivel jár. Nem marad más, mint hogy bízzon a császári igazságszolgáltatásban.

Excellentissime Domine! Domine et Patrone Gratosissime.

Misit mihi non pridem Exhibitor paesentium meus Agens benignissimum Suae Majestatis Mandatum ad Gubernium Suae Majestatis Regium Transylvanicum de Tordensis Molae restitutione emanatum pro cujus gratiosam procuracione summas Vestrae Excellentiae gratias ago, sed quanta sit mea infelicitas. Hoc rei cursus docet, et Exhibitor uberius explicabit, quare Vestram Excellentiam humillime rogo, et per Dei, ac Justitiae amorem obtestor, ut mihi jam 5. annis damno et injuria vel codice Papiri non facile explicabili affecto succurrere dignetur, mandatis uti et antea talium praescius oravi ad Generalem Commendantem Excellentissimum Dominum Comitum Rabutin expeditis, ut tandem Regia Mandata et Justitia suum Scopum attingant. Quod aliter omnino desperare me tam praxis tot annorum quam ipsa Dilatio Gubernij heri facta jubet, neque enim capere, neque aliter nisi in damnum meum, ut nempe adversariis tempus ad Suas artes texendas detur, interpretari possum; Aderant enim Dominus Gubernator, & Domini Consiliarij Septem, nimirum ego Cancellarius, Thesaurarius, Praesidens, Baro Haller, Samuel Keresztesi,²¹ Johannes Sárosi, Michael Thorockai, et Samuel Konrad,²² duo tantum nempe Dominus Stephanus Nalaczi,²³ et Joannes Sachs²⁴ per morbum absens. Quoniam enim Dominus Michael Thorockai²⁵ valetudinarius, sed hic in Urbe praesens, aude ipsius votum ex propinquo peti poterat, et qui etiam non facile huic Caesareo mandato refragaturus fuisset, si quidem ipse antea Comitatus Tordensis Assessor propter non Transmissionem hujusdem Causae ad Tabulam, hujus judicio 200. florenis mulctatus leges melius observare suo damno didicit. Ergo nihil mihi restat nisi Justitia Regis & gratiosum Vestrae Excellentiae Patrocinium quod Deus Justitiariorum Justitarius Suae Majestati et Vestrae Excellentiae remuneretur ego vero maneo

Excellentiae Vestrae

Humillimus & Obsequentissimus Servus
Comes Nicolaus de Bethlen

Albae Juliae, Die 24. 7bris, 1701.

²¹ Keresztesi Sámuel (megh. 1706), Fehér vármegye főispánja, II. Apafi Mihály gyámja, guberniumi tanácsos, több református kollégium főgondnoka, tartományi hadbiztos, országelnök.

²² Konrád Sámuel (Samuel Conrad Heydendorff), (1647–1727), medgyesi szász királybíró, a szászok képviselője a tanácsban.

²³ Naláczai István (1632–1702), Apafi Mihály udvarmestere, tanácsúr, Hunyad vármegye főispánja.

²⁴ Szász János (Czabanius János), (1663–1703), szepeni tanácsos, polgármester, királybíró. Sachs von Harteneck néven birodalmi lovag. Bethlen Miklós önéletrajza szerint egyik fő ellensége. Hosszú bűnlajstrom miatt kivégezték.

²⁵ Torockai Mihály (megh. 1693), unitárius vallású guberniumi tanácsos.

11.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak (Bethlenszentmiklós, 1701. november 6.)

Amennyiben Harrach a gyulafehérvári oláhok vagy Nagyszegi Gáspár ügyében bármi rosszat hallana Bethlenről, kérdezze meg jelen levél kézbesítőjét, Tarczali Zsigmondot. Bethlennek mindig tartania kell irigy rosszakarói mesterkedésétől.

Excellentissime Domine, Domine et Patrone mihi Gratosissime.
Si quid forte Valachorum Albensium et Gabrielis Nagyszeghi²⁶ occasione mihi labis, sive Calumnia, sive Apprehensio, vel fama coram Vestra Excellentia aspergere voluerit, humilime rogo nihil credere velit, sed dignetur praesentium Exhibitorem Dominum Sigismundum Tarczali²⁷ superinde interrogare; Neque hanc meam praemunionem pro Excusatione intempestiva interpretari velit, quum enim malevolorum invidia et odio premar, debeo semper illorum insidias metuere. His me bonae Gratiae Vestrae Excellentiae insinuans maneo Ejusdem.

Excellentiae Vestrae

Humillimus & Obsequentissimus Servus
Comes Nicolaus de Bethlen

Szent Miklos, 6. Novembris, Anno 1701.

12.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak (Gyulafehérvár, 1702. május 21.)

Arra kéri Harrachot, hogy a jelen levél kézbesítőjétől bizonyosodjon meg arról, hogy Bethlen késlekedésének oka a császár szolgálata, amit mindenekelőtt gróf Seeau tanúsíthat. Reméli, hogy a késedelem nem válik hátrányára és hamarosan személyesen is Harrach elé járulhat.

Excellentissime Domine Domine & Patrone Gratosissime. etc.
Humillime Vestram Excellentissimam oro, dignetur a praesentium Exhibitore gratiose intelligere, quod meae tardationis causa est mere tantum Suae Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Domini Domini nostri Clementissimi Servitium, cujus optimus

²⁶ Nagyszegi Gábor, katolikusból görögkatolikussá lett szegény nemes, aki ellenezte a katolikusokkal való uniót, ezért bebörtönözték. Bethlen Miklós megírta kálváriáját, vö. BETHLEN, 1955, II, 52–55.

²⁷ Tarczali Zsigmond (megh. 1733 k.), a Bethlen család bécsi ügyvivője, a kancellár bécsi fogsága alatt gondviselője, ügyeinek intézője, 1730-ban a protestánsok bécsi képviselője.

testis Illustrissimus Dominus Comes Seau²⁸ est, ne itaque ista mora mihi noxae vel damno sit, id a gratioso Vestrae Excellentiae patrocinio uti plena cum fiducia spero, ita humillime exoro. Et sperans me tamen humillima mea Oscula brevi manibus Vestrae Excellentiae fixurum interim maneo
Excellentiae Vestrae

Servus humillimus & obsequentissimus
Comes Nicolaus de Bethlen

Albae, 21. May, 1702.

13.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak (Bécs, 1702. szeptember 6.)

Kéri, hogy abban a magánügyben, melyben Harrach döntését várja, nyugtassa meg, s azért is emlékezteti erre, hogy ez az ügy ne keveredjen össze más közügyekkel. Két további emlékeztetőt is mellékel, várja a döntést és a további utasításokat.

Excellentissime Domine, Domine & Patrone Gratosissime.

Die Postae Excellentiam Vestram praesens molestare non volui itaque humillime rogo ut ratione Memorialis mei serundi membri, nempe Comissionis quod ad mea privata, dignetur Vestra Excellentia me consolari, quia hoc jam penes Vestram Excellentiam me consolari, quia hoc jam penes vestram Excellentiam stat, ut quae habeat meum memoriale a Sua Majestate ad se remissum, neque habent ista privata ulla Connexionem cum aliis Publicis adhuc apud Suam Majestatem stantibus.

Adjungo etiam duo Memorialia humillima quorum Vestrae Excellentiae ante memini Et gratiosam Resolutionem ac ulteriora mandata expectans maneo
Excellentiae Vestrae

Humillimus & Obsequentissimus Servus & Cliens
Comes Nicolaus de Bethlen

6. 7bris, 1702. Ex hospitio Viennae

²⁸ Seau (Seeau), Johann Friedrich (1659–1729), osztrák pénzügyi szakember, kamarai tanácsos, 1701-től az Erdélyben 1699 óta működő kamarai bizottság elnöke, 1702-ben utóda az öccse lett, Johannes Honorius Seau. Lásd BETHLEN, 1955, II, 39–41, 46–48, 81–84. stb.

14.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak (Bécs, 1702. szeptember 20.)

A Ministerialkonferenz in rebus Transylvanicis Erdélyt illető következő gyűlésének közleldeivel egyéb teendőire hivatkozva kimenti magát, kéri Harrachot, hogy intézkedjen, legyen ott a helyettes kancellár.

Excellentissime Domine Comes, Domine & Patrone Gratiissime. etc.

Audio Conferentiam Transylvanicam futuram, humillime ergo Vestram Excellentiam rogo dignetur meorum negotiorum memor esse. Interum fateri ingenue cogor, magno mihi incommodo futurum, si Dominus Vice Cancellarius in Conferentia meorum negotiorum arbiter erit, quod ut Vestra Excellentia praecaveat humillime oro, & maneo Excellentiae Vestrae

Humillimus & Obsequentissimus Servus & Cliens
Comes Nicolaus de Bethlen

Viennae, 20. 7bris, Anno 1702.

15.

I. Lipót császárnak [Bécs, 1702. második fele]

Bethlen arra kéri I. Lipótot, hogy mivel betöltötte a hatvanadik életévét, s így valószínűleg nincs már sok hátra az életéből, engedje meg, hogy elé járulhasson s kezet csókolhasson neki, a fejedelemséget pedig (arra az esetre, ha ő meghalna) a császár oltalmába ajánlja. Az Isten bölcsen rendezte el, hogy amíg él, Bethlen maga, utána pedig utódai a császári házat szolgálhatják.

Sacra Caesarea Regiaque Majestas Domine Domine Clementissime Benignissime.

Quandoquidem Divina benignitas jam mihi sexagesimum aetatis annum ingredi concessit, & de Transmigratione in aliam vitam, naturaliter propinqua, adeoque de Domus meae dispositione mihi serio cogitandum sit; Ideo ad pedes Augustae Maiestatis Vestrae humillime provolutus supplico, dignetur mihi perexiguam licentiam benignissime largiri, ut possim Sacram Vestrae Maiestatis dexteram adhuc semel ante mortem deosculari, & Patriam ac Domum meam in Protectionis Augustae sinum viva voce quam humillime deponere.

Faxit DEus Clementissimus, ut serenam possim Vestrae Majestatis faciem videre, & tam ego dum parum adhuc vivo, quam tota mea Posteritas possimus perenni Augustae Domus Felicitati uti humillime inservire, & ita syncere aggratulari.²⁹
Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Vestrae

Humillimus & Obsequentissimus Subditus & Servus
Comes Nicolaus de Bethlen

16.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak (Bethlenszentmiklós, 1703. január 2.)

Hazaérve Bethlenszentmiklósról december 26-án, újévi jókívánságait küldi, a házáról beszél, ami biztosan el fog pusztulni, ha nem segítenek rajta.

Excellentissime Domine, Domine & Patrone Gratosissime. etc.

Mearum partium est, ex Patria, quo ante octo dies per Dei gratiam redii, Vestrae Excellentiae, [...] hujus praesentis jam, & multorum aliorum novorum Annorum felicitatem ex corde sincero apprecari, Quod dum demisse & ingenue per has lineolas exequor, simul suspensa mea negotia gratioso Vestrae Excellentiae Patrocínio quam instantissime recommendo, & oro, ne permittat meas Spes, majori, quam si nullae fuissent, ludibrio & dolori exponi, si eventu frustrarentur.

Quod ad Patriam etiam, urget me tristissima hujus facies, ut Vestrae Excellentiae memoriam humillime refricere, quod ad meas humillimas Remonstraciones, certo certius hanc perituram sciat Vestra Excellentia, si illi non succurritur. Ego vero ex humillimae gratitudinis obsequio vota pro felicitate Excellentissimae Domus Vestrae Excellentiae ingeminando, maneo
Excellentiae Vestrae

Humillimus & Obsequentissimus Servus & Cliens
Comes Nicolaus de Bethlen

Szent Miklós, 2. Januarij, Anno 1703.

²⁹ A császárnak „Kétszer csókolám meg a kezét s eljövék.” A császár szavait lásd BETHLEN, 1955, II, 99.

17.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak
(Gyulafehérvár, 1703. január 28.)

Bethlen december 26-án kérte a kormányzót, hogy e hónap végére hívja össze az országgyűlést, de úgy tűnik, ezt a császár nem hagyta jóvá, ezért, vagy mert a császár esetleg rendeletbe adta, hogy halasszák el a gyűlést, ezt nem hirdette ki.

Mivel Bethlen látja, mekkora károkat okoz Erdélyben, hogy hosszú idő óta nem volt országgyűlés, azt kéri, hogy legalább egy kormányzói tanácsot tartsanak, s ezen vagy hívják össze az országgyűlést, vagy írjanak jelentést a császárnak, mert nagyon sok közügyet kellene megvitatniuk (a moldvai fejedelem ügye, közpénzek). Nem szeretné, ha akár az országgyűlés siettetésével, akár késleltetésével vádolnák, s emlékezteti Harrachot, milyen zavaros állapotok uralkodnak Erdélyben.

Excellentissime Domine, Domine & Patrone Gratosissime;

Humillime Vestrae Excellentiae significare debeo. Nescio an erraverim, sed ego statim ac 26. Xbris domum appuli svasi Domino Gubernatori, ut Diaeta Statuum generalis circa finem hujus Mensis institueretur futurum enim uti ergo sperabam ut interim determinatio Qvanti ab Augusta Aula veniret, sed qvoniam Comitiorum Anni praeteriti indictio valde praecox, et ab Aula etiam improbata fuisse audita fuit, ideo Diaetam indicere Dominus Gubernator noluit, idem etiam disvadente Domino Generali Commendante, nescio an tantum ex fama improbationis, Anni praeteriti, vel ex certo aliquo de dilatione Augustae Aulae mandato.

Dum ego hoc vidi, et vidi simul maximas ex longa Diaetae dilatione pro toto Anno & Militiae, et Provinciae difficultates ac miserias orituras, ursi ut si non Diaeta, saltem Gubernij Consultatio qvo citius institueretur, ex juxta 8vum Articulum Instructionis Gubernatoris, qvam accludo, vel Diaeta promulgaretur, vel ad Aulam superinde scriberetur; Interim adesse maxima et plurima negotia publica consultanda! Praesertim ratione Inequalitatis; Et Lytri Principis Moldaviae; Exactionum de publica Pecunia; Restantiarum Anni praeteriti pro Militia usqve ad 112/m florenos se extendentium, et similia sed huc usqve Vestrae Excellentiae demisse in hunc scribo, ne Diaeta sive festinata, sive tardata mihi vitio vertatur; Possum et debeo concludere Gratiose Domine, qvod Transylvania in confusionibus et oppressionibus desparatissima jacet. Et me deniqve Gratiae Vestrae Excellentiae commendans maneo

Ejusdem

Excellentiae Vestrae

Humillimus Servus & Cliens
Comes Nicolaus de Bethlen

Albae Juliae, Die 28. Januarij, Anno 1703.

18.

Ferdinand Bonaventura Harrachnak (Bethlenszentmiklós, 1703. június 17.)

Bécsi és erdélyi híradásokból Bethlen tudomására jutott, hogy hárman-négyen ellene szervezkednek az udvarnál, ő maga azonban semmilyen ügyben nem érzi bűnösnek magát. Azt gondolja, ez túlságosan jelentéktelen dolog ahhoz, hogy a császár érdemben foglalkozzon vele, mégis úgy érezte, hogy védekeznie kell. Artatlannak vallja magát, s arra kéri Harrachot, hogy 1. tájékoztassa a kormányzót arról, amit ő Erdéllyel kapcsolatban írt vagy mondott, 2. engedje meg, hogy ő maga számoljon be nekik minderről, 3. adjon parancsot, hogy (ha nem kíván másikat küldeni) a jelenlegi erdélyi generális vizsgálja ki alaposan az ügyet, 4. tájékoztassák őt magát hivatalosan az őt ért vádakról. Harrach döntésére bízta magát.

Tam ex Vienna, quam ex vulgata jam per Transylvaniam fama intelligo magnum mihi malam in Aula parari per tres vel quatuor meos Dominos Collegas, et quidem hoc partim opera Patronorum ob sanctitatem ordinis a me non nominandorum, partim opera quorundam Cancellariae Aulicae membrorum mihi infestissimorum. Ego Gratiose Domine nullius criminis mihi conscius sum, nisi illud pro Crimine habetur, quod mens erga Suam Majestatem et Patriam zelus ac conscientia, me illam relationem Suae Majestati dare coëgit de rebus Transylvanicis, quam Vestra etiam Excellentia vidit et legit. Illa enim quae de Soceri in Indicijs praesentia. Et an 5. Consiliarij judicio praesertim tam magno et peremptorio sufficiant, controvertuntur, sunt Vota tantum dissentientia, et si mea de illo casu exhibita pensentur, apparebit nequaquam tanto strepitu et moliminibus digna fuisse, ut inter arduas curas Augusta Majestas talibus (possim erga majora dicere Muscis) interpelletur, et quod ego certe nec fecissem, nisi pars adversa sua uti audio valde aculeata contra me scripta ad Aulam praecipitasset, et sic mihi excusationis ibidem necessitatem imposuisset. Humillime ergo meam innocentiam Vestrae Excellentiae Sapientiae, Aequitati et Gratiae recommendo et oro. 1. Dignetur Augusta Majestas et Excelsum Ministerium de omnibus meis Viennae quod ad Trasylvaniam dictis et scriptis Gubernium et D. Dominos Status simul edocere. 2. Mihi ut cum illis illa communicem pariter permittere. 3. Placeat Suae Majestati Generali Commendanti et Commissioni hic existenti (si majorem Commissionem huc mittere non vult vel differt) ordines dare, ut inquirant accurate de hoc casu, imo de omnibus meis actis, et informent Suam Majestatem. 4. Communicetur mihi accusatio contra me instituta. Et denique decidatur solenni judicio Suae Majestatis, quod certe non detrecto, imo ex corde anhele. Et denique maneo constanter
Excellentiae Vestrae

Humillimus Servus et Obsequentissimus Cliens
Comes Nicolaus de Bethlen

Szent Miklós, Die 17. Junij, Anno 1703.

Summopere me angit, & totam etiam Patriam perturbat Arresti, vel ipsius vitae meae periculum, 2da Maij de nocte mihi certo imminens, si me Cibinium ad Generalem movissem.

Irodalomjegyzék

BETHLEN
1955

BETHLEN Miklós *Önéletírása*. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta V. WINDISCH Éva, az előszót írta TOLNAI Gábor. Bp., 1955.

BETHLEN
1987

BETHLEN Miklós *levelei*. Összegyűjtötte, sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt és a tárgyi jegyzeteket írta JANKOVICS József. A latin nyelvű részeket fordította, az idegen szavak jegyzékét készítette KULCSÁR Péter, a magyar nyelvi jegyzeteket és a szójegyzéket készítette NÉNYEI Gáborné. Bp., 1987.